

MUKANDA
KWI BEENA LOMA

1 Mpoolo, mpika a Yesu Kidishitu, mutumibwa mwitanyinwe⁽¹⁾, mutuulwe ku lupese bwa mukandu wi buwa w'Efile Mukulu, **2** (wawa wiinyi ubaadi mulee kala kwi bate-muki⁽²⁾ baaye mu bifundwe bi Selele). **3** ukume Mwan'aye, (mutandwe ku twikulu twa Dafidi muyiile musamba⁽³⁾, **4** mushinkamishwe'shi Mwan'Efile Mukulu, mu bukome, muyiile Kikudi kia bu-selele, ku lusaangukilo lwa bafwe), [nyi] Yesu Kidishitu Fumwetu, **5** sha kwiini kwatudi bapetele buuntu [bw'Efile Mukulu] mpaa na mufubo wa butumibwe, bwa kukookyela kwa lukumiino pankatshi pa [beena] maumbo booso, bw'eshina diaye, **6** n'anwe namu munkatshi mwa'bo, nwi bayitanyinwe ba Yesu Kidishitu, — **7** kwi bakumiinwe booso b'Efile Mukulu be ku Loma, bayitanyinwe ba santu: buuntu na kufukama binupeebwe, kwi Efile Mukulu Shetu na kwi Mfumu Yesu Kidishitu!

8 Kwibedi, nantumbula Efile Mukulu ande, kwi Yesu Kidishitu, bw'enu'nwe booso, pa mwanda'shi lukumiino lwenu lubapalakashwa mu nsenga yishima. **9** Mwanda Efile

(1) Ngi kwamba'shi: mwitanyinwe ku lwitanyino lw'Efile Mukulu. —

(2) Sunga'shi: kukiila kwi batemuki. — (3) Sunga'shi: mbidi.

Mukulu, ankwete kufubila mu kikudi kiande mu mukandu wi buwa wa Mwan'aye, nyi nka-moni kande [ka kulesha]'shi nenuteemuna kushii kukooka, **10** na kutekanga misusa yoso mu nteko yande, su kwekala kipaso, mususa umune binobino, nankapeebwa namu ku kikyebe ki'eshimba di'Efile Mukulu bwa kufika kwanudi. **11** Mwanda ne na lukalo lukata lwa kwinumona, bwa'shi kwinulungula wa kingi kia buuntu kia lusa kia Kikudi, bwa'shi nwikale baningye, **12** ngi kwamba'shi twikale basambiibwe pamune munkatshi mwenu, anwe n'ami, muntu na muntu ku lukumiino lwi mwi mungi. **13** Aku namu ntankyebe anwe nwakutwa kuwuka nya, bakwetu, eshi, misusa yi bungi nemwipime bwa kufika kwanudi (na'shi nandji mubambiibwe mpaa na binobino), bwa kupeta bimo bikuba munkatshi mwenu namu, bu [biabidi bikitshikye] mu angi maumbo. **14** Ne na ebaasa na kwi beena Ngidiki na kwi bantu ba bisumanga⁽¹⁾; na kwi baasha bukalabwino na kwi bantu bashina bukalabwino; **15** biabia, bu biabidi'shi bushito bwi kwandji, ne peepi bwa kwinulungula mukandu wi buwa, kwanudi anwe namu be ku Loma.

16 Mwanda ntshii na buufu bwa mukandu wi buwa, mwanda nyi bukome bw'Efile Mukulu bwa kipandjilo kwi yawa ooso akumiina,

(1) baaba benyi ku bipikwa bia beena Ngidiki.

na kwi mwina Yuda kwibedi, na kwi mwina Ngidiki. **17** Mwanda kululama kw'Efile Mukulu kubafumbulwa mwanka, muyiile abikyebe lukumiino, bwa lukumiino, muyiile bifundjibwe'shi: «Aku namu mululame akeekala na muwa pa lukumiino»^(A).

18 Mwanda suungu y'Efile Mukulu ngifumbulwe mwiulu pa kwikutweena na mwikeelo ooso wi bubi na kukutwa kwa kululama kwoso kwa bantu be n'eyendo [aku mbashaale] mu mianda yishi ilulame, **19** pa mwanda kiakia kilombeene kuwukikwa kwi Efile Mukulu aki-mwekwa patooka pankatshi paabo; mwanda Efile Mukulu mwibaleshe kianka; **20** mwanda, kubanga kashaa nsenga ibapangilwe, kiakia kishi bia kumweka kwadi, [kwamba'shi] na bukome bwaye bwa looso na bwifile bwaye, kikwete kumweka ku kinangu, ku bintu bipangiibwe, mu kipaso kia'shi bebayikashe⁽¹⁾ bu bashii bia kufwilwa lusa: — **21** pa mwanda, paabo kuwuka Efile Mukulu, tambamutumbishe bu Efile Mukulu, sunga nkumutumbula nya; anka babaadi bantu bapuupakane mu nangunangu yaabo, n'eshimba diabo dikutwe kinangu dibawuudile mufito fututu: **22** abeaamba bu baasha bukalabwino, babafiki balotakane, **23** na babaaluula ntumbo y'Efile Mukulu shafwiya⁽²⁾, mu kipwandjikiisho kia

(A) Abakuka 2. 4. — (1) Ngi kwamba'shi, beeni baaba bantu. — (2) Sunga'shi: Shalulukaa.

efwanika dia muntu afwiya na dia bioni na dia nyema ya mikolo yinanka na dia nyema ayiikaka [paashi]. **24** Ngi bwakinyi Efile Mukulu bebatadikiisha⁽¹⁾ namu mu ngabiabi ya mashimba aabo, ku butete, biakukutwa mbidi yabo kineemo munkatshi mw'abo'bo bana-bene: **25** abo babashintuula eyendo di'Efile Mukulu mu madimi, na babaneemeka na kufubila kipangwa pamutwe pa wiinyi bekipangile, mwikale mwelwe mwabi looso. Amene! **26** Ngi bwakinyi Efile Mukulu bebatadikiisha, mu ngabiabi yi buufu, mwanda bakashi baabo babashintuula kikitshiino kia bu-mukashi ku kingi kitupisheene na kia bufukilo; **27** na balume namu nka biabia bimune, paabo kuleka kikitshiino kia bufukilo kia mwana-mukashi, babanishidiila mu lwabi lwabo au kwi mukwabo, bakitanga bi buufu, balume na balume n'abo, na pa kutambula mwabadi'bo banabene efuto dipwandjikiile kuluba kwabo. **28** Na bu biabashibapete kinangu kilulame bwa kulama kiwukilo ki'Efile Mukulu⁽²⁾, Efile Mukulu bebatadikiisha ku kinangu kipatakane⁽³⁾ bwa kukita bintu bishibipwandjikile, **29** paabo kwikalala munkatshi mwa mianda ishii yilulame, ya bubu, ya lwabi, ya bu-nsesa, — mbawule na kiuutu, na kwipayisheena, na kwikutwena, na

(1) Sunga'shi: bebashidi, bebatakuula; bimune na mu kish. 26 na 28. —

(2) Banda kutala mu Nkindji 2. 5-9. — (3) Kwamba'shi: Efile Mukulu. bebasumbusheena.

bulamalama, na bipikwa bi bubu, — baasha lufundani, **30** baasha twipu, beshikwene n'Efile Mukulu, baasha kibengo na kuwolomoshena, baasha kwitatula, baasha kwisadika, abafuku bintu bibi; bashabakookyela bebatande, **31** bashii na binangu, bashabanemekyela [kia-kia] kiabadi bapwe kulaa, bashii na kifulo kia butandwa, bashii na lusa, **32** n'abo, bapwe kuwuka ntshibilo a kiimu mululame a Efile Mukulu'shi, baaba abakitshi bintu bi biabia mbapwandjikile lufu, ta mpenda shi abebikitshi nya, anka'nyi abatuulu muloo wabo mwi baaba abebikitshi.

2 Ngi bwakinyi twe bia kufwilwa lusa nya, obe muntu, sunga we'nyi atshibisheena kiimu. Mwanda mu biabia biotshibila mungi kiimu, wepiisha obe nabene, pa mwanda obe atshibisheena kiimu, okitaa yaya mianda imune. **2** Aku namu, atuuku'shi, kiimu ki'Efile Mukulu kii muyiile eyendo, nkishikwe baaba abakitaa yini yaya mianda. **3** Na opwandjikisha'shi, Obe! Muntu atshibila baaba abakitshi mianda yi biabia kiimu aku weyifubila, okapanduka ku kiimu ki'Efile Mukulu su? **4** Su obengye bupeta bwa buwa bwaye, na bwa lwishinko lwaye, na bwa kwiisha kwa mutengyelo waye, kushii kuwuka'shi, buwa bw'Efile Mukulu abukutakuula ku kwilanga? **5** Anka ku mwanda wa bukopo bwobe, na muyiile eshimba diobe

dishadialuluka, wekakila obe nabene suungu kwifuku dia suungu, na dia kufumbuka kwa kiimu ki'Efile Mukulu kilulame, **6** aye akafuta muntu ooso muyiile bikitshiino⁽¹⁾ biaye: **7** kwi baaba abakitshi'shi, pa kushimatshiila mu bikitshiino bi buwa, abakimbi ntumbo na kineemo na kuushifwa⁽²⁾, — muwa wa looso; **8** anka kwi baaba baasha mpaka bakwete'nyi kubiandwiila eyendo, na abakookyela [mwanda woso] ushi ululame, — [akebafuta] suungu na bukyelo; **9** malwa na kiongwa [kwishimba] [abikeekala] pe anyima oso a muntu akitshi bi bubi, kwibedi a mwina Yuda, na [kunyima] a mwina Ngidiki; **10** anka ntumbo na kineemo na kufukama kwi [muntu] ooso yawa akitshi buwa, kwibedi kwi mwina Yuda, [kunyima] na kwi mwina Ngidiki; **11** mwanda ta kwi ntoondo ya muntu kwi Efile Mukulu nya. **12** Mwanda baaba booso bakite milwisho kushii mwiiya [kwikala kwanka], abakafwa namu nka kushii mwiiya; na baaba booso bakite milwisho muushi mwa mwiiya, abakatshibilwa kiimu ku mwiiya. **13** (mwanda ta mbaaba abapusha mwiiya bekale balulame ku mpala'Efile Mukulu nya; anka nyi mbaaba abakumbasha mwiiya abakabingishiibwa; **14** mwanda pe [beena] maumbo bashii na mwiiya, abakitshi mianda ya mu mwiiya ku kinangu kia butandwa, kwabashi bekale na mwiiya,

(1) Sunga'shi: mifubo yaaye. — (2) Sunga kuushinyanga.

yaya mianda yii bu mwiiya kwabadi'bo banabene, **15** na abaleesha mufubo wa mwiiya, ufunde mu mashimba mw'abo; muntu aabo e munda aleesha pamune bu-kamonyi, na mitentekyesho yabo ikwete kwifundeenanga, sunga namu kwitekyesheenanga lusa), **16** [abakatshibilwa kiimu, biangamba], kwifuku dianakatshibile Efile Mukulu mianda ya bantu yifwame kiimu, kukidila kwi Yesu Kidishitu muyiile mukandu wande wi buwa.

17 Aku namu su obe, we n'eshina dia bu mwina Yuda, na'shi we mushaleele pa mwiiya, na'shi wesadikila mwi Efile Mukulu, **18** na'shi owuku kikyebe ki'eshimba [diaye], na'shi owuku kutuundula bintu bikile-kile buwa, mwikale mulambukishwe kukidila mu mwiiya, **19** na'shi okumiina'shi, we mukunkushi a bampofu, etaata dia baaba be mu mufito, **20** opatulwiila bantu bakutwe kinangu, [we] mulambukishi a baana bakinga, mwikale na bushima bwa kiwukilo na bwa eyendo mu mwiiya; **21** biabia obe alambukisha bangi, twelambukisha namu obe nabene su? Obe alungula bantu'shi, tabayibaanga, oyibaa [namu] su? **22** Obe amba'shi, [muntu] tatambukanga lusandji, otambuka [namu] lusandji su? Obe ashikwaa mankishi, okitaa bibeshi su? **23** Obe esadikila mu mwiiya, osengyesha Efile Mukulu pa kutupilwa kwa mwiiya su? **24** Mwanda eshina di'Efile

Mukulu dibasabuulwa munkatshi mwa [beena] maumbo pa mwanda wenu, bu biabidi bifunde⁽¹⁾. **25** Mwanda'shi kusadiibwa kwi buwa su'be olombasha mwiiya; anka su obe otupilwa mwiiya, kusadiibwa kwobe kubafiki bu shi musadiibwe. **26** Biabia su kuushisalwa nkulame abikyebe mwiiya, kuushisalwa kwaye takukabadikilwa bu kusadiibwa su; **27** na kuushisalwa kwibiikale [kwa] kubutandwa, pakulombasha mwiiya, takukakutshibila kiimu su, obe akitshi'shi, mu eyi [dia mwiiya] na mu kusadiibwa, we mutupilwe mwiya? **28** Mwanda yawa mwibiikale ku meeso ta mwina Yuda nya, na kwakwa ta nkusadiibwa nya kwibikale paasha mu musamba⁽²⁾ bisumanga; **29** anka yawa mwibwikale munda ngi mwina Yuda, na kusadiibwa nkwa kwishimba, mu kikudi, kushii mu mukanda [wa mwiiya] nya; na kukaanyibwa kwa uno [mwina Yuda] takufiki kwi bantu nya, anka kwi Efile Mukulu.

3 A biabia makasa a mwina Yuda ngani, sunga makasa a kusalwa? — **2** Mu bipaso bioso [makasa] ngakata, na kwibedi nyi mpaa mwanda babebapeele miisaambo yoso y'Efile Mukulu. **3** A biobio bii naminyi? Su bangi [ba kwabadi] tambakumiine, kukutwa kwabo kwa kukumiina akukakutshiswa kishima ki'Efile Mukulu su? **4** Biobio tabiakukitshika nya! anka Efile Mukulu ekale

(1) tala mu Ezekyele 36. 20-23. — (2) Sunga'shi: Ku mbidi.

a eyendo na muntu ooso yawa ekale sha madimi, muyiile kiakia kifundwe'shi: «Bio-dia kubingishiibwa'be ku mayi wobe, na'shi obingye pabakutshibila kiimu»^(A). **5** Anka su kuushilulama kwetu akushinkamisha kululama kw'Efile Mukulu, twaakule kinyi? Efile Mukulu mukutwe kululama paaye kupoosola suungu yaaye su? — Nangakula muyiile bu muntu. — **6** Biobio tabiakukitshika nya! mwanda a [paapa], Efile Mukulu akatshibila ba pa nsenga kiimu naminyi? **7** Mwanda su eyendo di'Efile Mukulu dibafimi bwa ntumbo yaaye mu madimi ande, bwakinyi ami namu nantshibilwa dimo kiimu bu mulwishi? **8** Na tabii, bu biabetudimbiila madimi bisumanga na bi bangi [bantu] abapwandjikisha'shi, atwe atwakula'shi: Tukite bubi, bwa'shi buwa bumwekwe? — kwabadi'bo kiimu nkikumbane⁽¹⁾.

9 Kinyi biabia? Atwe twibakile buwa su? Su mpapeela. Mwanda twibatopekye kumpala booso beena Yuda mpaa na beena Ngidiki eshi booso bwabo be mu mulwisho, **10** muyiile biabidi bifunde'shi: «Takwi muntu mululame nya, sunga ngumunenka [tekudi]; **11** takwi muntu e na kinangu, takwi muntu akimbi Efile Mukulu nya; **12** booso bwabo mbekuumbe; booso bwabo pamune babemweshwa bisumanga; takwi sunga umune akitshi kalolo; ta

(A) Lono 51. 4. — (1) Ni nkwamba'shi baaba mbalombeene kupishii-bwa.

kwi sunga ngumunenka nya»^(A); **13** «mudibu wabo nyi mashaama e mwasa; ndjimi yabo ngi yabadi badimbe nayo madimi»^(B); «leengo a manyoka e muushi mwa milomo yabo»^(C); **14** «na mukanwa mw'abo mmuwule mulwa na buulo bw'eshimba»^(D); **15** «ngao yabo yi lubilo bwa kusumbula mase; **16** kabutu na malwa bi mu mashinda aabo; **17** n'abo tambawukye eshinda dia kufukama nya»^(E); **18** « ta kwi kutshiina kw'Efile Mukulu ku meeso kwabo nya»^(F). **19** Aku namu atuwuku'shi kioso akiakula mwiiya, awikiakula kwi baaba be muushi mwa mwiiya, bwa'shi kukanwa kwoso kwikale kufungye, na'shi muntu ooso ekale mupiile kumpala kw'Efile Mukulu. **20** Ngi bwakinyi muntu su ngumune takabingishiibwa kumpala kwaye ku bikitshiino bia mwiiya nya, mwanda ku mwiiya ngi kwi kiwukilo kia mulwisho.

21 Anka binobino, kushii mwiiya, kululama kw'Efile Mukulu akumwekwa patooka, bukamonyi bwako bubaleshiibwa kukidila ku mwiiya na [ku] batemuki, **22** kululama kwangamba'shi, nkwi'Efile Mukulu [akutuu-kila] ku lukumiino lwa Yesu Kidishitu kwi booso, na pe baaba bwoso abakumiina; mwanda takwi kwilekeena nya, **23** mwanda bwoso babalwishiishe na mbalobele ku ntumbo y'Efile Mukulu, — **24** pakwikala

(A) Lono 14. 1-3. — (B) Lono 5. 9. — (C) Lono 140. 3. — (D) Lono 10. 7. — (E) Esaya 59. 7-8. — (F) Lono 36. 1.

babingishiibwe bisumanga ku kalolo kaaye⁽¹⁾, kukidila ku nkuulo yi mwi Kidishitu Yesu, **25** aye wiinyi abadi batuule kwi Efile Mukulu bu kibwikiilo⁽²⁾ [kia milwisho], ku lukumiino mu mase aye, bwa kulesha kululama kwaye ku mwanda wa kulekyelwa kwa milwisho ibakitshiinwe⁽³⁾ kwibedi, mu kapunganyi⁽⁴⁾ k'Efile Mukulu, **26** bwa kulesha, [biangamba], kululama kwaye mu kino kipungo kia binobino, biadiakwikala [aye] mululame na [kwikala] abingisha yawa e mu lukumiino mwi Yesu.

27 A biabia kwisadika kwi kwikunyi? — Kubakuumbwa [ku lupese]. — Ku mwiiya kinyi? — Wa bikitshiino su? — Nya, anka ku mwiiya wa lukumiino; **28** mwanda tubashinkamisha'shi muntu mmubingishiibwe ku lukumiino, lushi bikitshiino bia mwiiya. **29** Efile Mukulu nga peenda beena Yuda su? Te bu [Efile Mukulu] a [beena] maumbo namu su? — Eyendo, nga [beena] maumbo namu; **30** mwanda nyi Efile Mukulu umune akabingisha kusadiibwa muyiile abikyebe lukumiino na kuushisadiibwa [akekubingishe] ku lukumiino. **31** Biabia atwe atwipaa mwiiya ku lukumiino su? Biobio tabiakukitshika nya! kwatudi'twe, atushinkamisha mwiiya.

(1) Sunga'shi : ku buuntu, ku lusa lwaye. — (2) Tala Lefitike 16. 2, 13, 14-18. — (3) Sunga'shi : Itayibakidile. — (4) Sunga'shi : lwishinko.

4 A biabia twikwakula kinyi, eshi muyiile ku mbidi, shetu Abalahama bapetele kinyi? **2** Mwanda su Abalahama babingiishwe kukidila ku bikitshiino, e na kia kwitumbisha, anka kushii kumpala kw'Efile Mukulu nya; **3** mwanda kifundwe akiamba naminyi? Eshi: «Na Abalahama bakuminyine Efile Mukulu, na biabia bibamubadikiilwe bu kululama»^(A).

4 Aku namu kwi yawa afubu, efuto tadibadikiibwa bu kia buuntu nya, anka bu kintu [kimukumbeene bu] kiaye; **5** anka kwi yawa shakitshi bikitshiino, anka akumiina mwi yawa abingisha muntu shi na mwikeelo w'Efile Mukulu, lukumiino lwaye alumubadikilwa bu kululama; **6** nka bino abipatuula namu Dafidi buwa bwa muntu ababadikila kwi Efile Mukulu kululama kushii bikitshiino'shi: **7** «Basha muloo mbaaba baasha bukite-kite [bwabo] bulekyeelwe na baasha milwisho [yabo] yibabwikilwa; **8** sha muloo anka muntu abashababadikila mulwisho kwi Mwanana»^(B).

9 Biabia buno buwa [abufiki] mu kusadiibwa su [abufiki] na mu kuushisadiibwa? Mwanda atwamba'shi lukumiino lubaadi lubadikilwe Abalahama bu kululama. **10** Biabia lubamubadikiilwe naminyi? Mpabaadi musadiibwe, su mpabaadi shi mu kisale? — Ta n'aye mu kisale nya, anka'ye shabandjile kusadiibwa. **11** Na bapetele kitundwilo kia

(A) Kibangilo 15. 6. — (B) Lono 32. 1-2.

kusadiibwa bu kitaampi kia kululama kwa lukumiino [lubaadi n'alo] pabaadi tasadiibwe; bwadiakwikala shaye na bantu booso abakumiina, pabaki mu kipindji kia kuushisadiibwa, biakwibabadikilwa namu kululama, **12** na'shi ayikale shaye na kusadiibwa, t'anka peenda bwa baaba be mu [kipikwa kia] kusadiibwa nya, anka namu'nyi bwa baaba abatambuka pa biashiino⁽¹⁾ bia lukumiino lubapetele shetu Abalahama, pabaadi tasadiibwe.

13 Mwanda ta nku mwiiya kubabalayile Abalahama sunga twikulu twaye mulayilo, bia kwikala bu mpiani a nsenga, anka ku kululama kwa lukumiino. **14** Mwanda su baaba be mu kipikwa kia mwiiya mba mpiani, lukumiino lubaaluulwa bisumanga, na mulayilo ubapongolwa; **15** mwanda mwiiya autandaa suungu, anka kwakwa kushii kwikale mwiiya, takwi kutupilwa kwa mwiiya nya. **16** Bwa uno mwanda, nyi muyiile abikyebe lukumiino, bwa'shi [biikale] muyiile buuntu [bw'Efile Mukulu]; bwa'shi mulayilo wikale ushinkamiishwe twikulu twoso, kushii peenda kwi twikulu twa ku mwiiya, anka kwi twatwa namu'nyi twi ku lukumiino lwa Abalahama, mwikale shetu booso **17** (muyiile bifundwe'shi: «Nankwikeeshe shaye na miilo yi bungi»^(A), kumpala kw'Efile Mukulu abakumiina, — apeeya bafwe muwa, n'ayitanyina

(A) Kibangilo 17. 5. — (1) Sunga'shi: mpapa, mifuunda.

bintu bishikwanka nka bu bikwanka, — **18** aye bakitshiine'shi, kushii lukulupilo, baku-minyine na lukulupilo, bwa kwikala nshaye na miilo yi bungi, muyiile kiakia kibaadi kiakulwe'shi: «Bino nyi abikeekala twikulu twobe biabia»^(A). **19** Na paaye kukutwa kwikala mubofule mu lukumiino, aye tabatadile mbidi yaaye yitayibaadi bu yifwe⁽¹⁾, bukulu butabaadi bwa bipwa bi peepi na lukama lushima, sunga ku kutaala kwa kiadi kia mabeele a Saala; **20** na tabelele mpaka pa mulayilo w'Efile Mukulu ku kukutwa kwa lukumiino nya, anka baningile mu lukumiino, aye nkupa Efile Mukulu ntumbo, **21** na paaye kwikala mushinkamishe'shi, kiakia kibaapu kulaa, aye e na bukome'nyi bwa kwikilombasha. **22** Ngi bwa kinyi'nyi biabia bibamubadikiilwe bu kululama. **23** Aku namu, ta mpeenda bwaye bupenka bubafundjilwe'shi, biabia bibamubadikiilwe nya, **24** anka namu'nyi bwetu'twe, abakabadikilwa, kwatudi'twe abakumiina mwi yawa babushiishe Yesu Fumwetu munkatshi mwa bafwe, **25** aye wiinyi baadi mulubulwe bwa bilema bietu na basaangukile bwa kubingishiibwa kwetu.

5 Biabia paatwe kwikala babingishii-bwe ku kipikwa kia lukumiino, twi na kufukama n'Efile Mukulu [kukiila] kwi Fumwetu Yesu Kidishitu, **2** kukidila kwadi'ye

(A) Kibangilo 15. 5. — (1) Sunga'shi: yipwe kukooka.

nkubatupetela na matalwa, ku lukumiino, a kwikala mu bwabwa buuntu mwatudi beekale, n'atwisadikila mu lukulupilo lwa ntumbo y'Efile Mukulu.

3 Na ta'nka peenda biabia nya, anka atwisadikila na mu malwa, bawukye'shi, malwa aafwishaa lwishinko, **4** na lwishinko [alufwishaa] kiuubishi, na kiuubishi [akifwishaa] lukulupilo; **5** Na lukulupilo talukwatshisheena buufu nya, mwanda kifulo ki'Efile Mukulu kibapongoolwa mu mashimba mwetu kwi Kikudi-e-Selele kibaadi kitupeebwe. **6** Mwanda Kidishitu, paapa pabaatudi tatwi na bukome, ku kipindji kikumbane, bafwidile bantu babi. **7** Mwanda, bwa muntu mululame, mungi muntu e kumufwiila pa bukopo, (mwanda, bwa muntu sha kalolo namu, pangi mungi muntu e kwipaana bwa kufwa); **8** Anka Efile Mukulu baleesha patooka kifulo kiaye'ye nabene kwatudi, pa kusangana'shi, patubaadi balwishi, Kidishitu betufwidiile. **9** Biatudi binobino beekale babingishiibwe ngofu ku mase⁽¹⁾ aaye, biabia namu atukakishakisha kwikala bapashiibwe ku suungu [y'Efile Mukulu] kwadi'ye. **10** Mwanda, su atwe beekale beshikwany, babetuloombasha n'Efile Mukulu kukidila ku lufu⁽²⁾ lwa Mwan'aye, bikisheki-she namu, pa'twe kwikala baloombashwe,

(1) Nkwamba'shi, mase aaye nawo etubingishe. — (2) Lufu naalo alwitupwaanisha n'Efile Mukulu.

atukapaashiibwa [kukidila] ku muwa⁽¹⁾ waye.

11 Na ta'nka [peenda biabia nya], anka namu'nyi atwisadikila mwi Efile Mukulu kwi Fumwetu Yesu Kidishitu, kukidila kwadi'ye nkubatupetela binobino kipwaano.

12 Ngi bwakinyi, bu bibatweelele mulwisho ku nsenga kukiila kwi muntu umunenka, na kukiila ku mulwisho lufu [nkutweela namu], na'shi bino lufu lubakidila kwi bantu booso, pa kumona'shi booso babalwishiishe... **13** (mwanda [kukatuka kwoso'kwa] mpaa na pa mwiiya mulwisho ubaadi'nka ku nsenga; anka bubu tabubadikilwa [muntu] pakushii mwiiya nya; **14** anka lufu lubaadi lubikale kubanga ku Adama mpaa na ku Mose, sunga mpa baaba bashibaadi balwishi muyiile kwifwana⁽²⁾ kwa kutupilwa kwa Adama [kwa mwiiya], aye mwikale efwanika dia yawa baadi na kia kufika kunyima. **15** Anka biabia biikale pa mwanda wa kia buuntu kia lusa ta bi pamune na bibe-keele pa mwanda wa kilubilo su? mwanda su, pa mwanda wa kilubilo kia muntu umune, be bungi mbafwe, lusa lw'Efile Mukulu na kia buuntu mbikilekile kufwiimina be bungi, pa mwanda wa lusa lutuukile kwi muntu umune, Yesu Kidishitu. **16** Dingi ta ngi biikale na kia buuntu bu [kiakia kibakitshikile] pa mwanda wa muntu umune balwishiishe su? mwanda kiimu akituukila kwi [muntu] umune mu

(1) Muwa waye nawo namu awitupaasha. — (2) Tala Oseya 6. 7.

kupishiibwa, — anka kia buuntu kia lusa, kia bilubilo bi bungi, [nkitsuukile] mu kubingishiibwa. **17** Mwanda su, ku kilubilo kia [muntu] umunenka, lufu lubabikeele kukiila kwi [muntu] umune, baaba abatambula kufwiima kwa buuntu na kwa kia buuntu kia bululame, abakakishakisha kubikala mu muwa kukiila kwi [muntu] umune, Yesu Kidishitu); **18** bia-bia namu, nka bu biikale'shi pa mwanda wa kilubilo kimune [bipeta bia kiakia kilubilo bibekeele] kwi bantu booso mu kupishiibwa, ngi bii mpaa na kululama kumunenka [bipeta bia'ko bibekeele] kwi bantu booso mu kubingishiibwa kwa muwa. **19** Mwanda bu bi pa mwanda wa kushikookyela⁽¹⁾ kwa muntu umune be bungi babekeeshwe balwishi, ngi bi mpaa na pa mwanda wa kukookyela kwa umune, be bungi abakeekashwa balulame. **20** Aku namu mwiiya ubafikile bwa'shi kilubilo kifwiime; anka kwakwa kubekeele kufwiime mulwisho, lusa lw'Efile Mukulu lubakishakii-she kufwiima, bwa'shi, **21** anka bibabikeele mulwisho kukiila ku lufu, bino namu'nyi lusa lubikale kukiila ku kululama bwa muwa wa looso, kukiila kwi Yesu Kidishitu Fumwetu.

6 A biabia twaakule kinyi? Tubombeele mu mulwisho bwa'shi buuntu butame su? **2**— Biobio tabiakukitshika! Atwe bafwe ku mulwisho nkipaso kinyi kiatudia kwikala na

(1) Sunga'shi: kukutwa kwa kukooka.

muwa dimo mu mulwisho? — **3** Anulubu'shi, atwe booso babaadi babatshishiibwe bwa Kidishitu Yesu, tubaadi babatshishiibwe bwa lufu lwaye? **4** Biabia tubaadi bashiikiibwe n'aye ku⁽¹⁾ lubatshisho, bwa lufu; bwa'shi bu bibaadi Kidishitu musaangulwe munkatshi mwa bafwe kwi ntumbo ya Yaya, biabia atwe namu tutambukye mu muwa upya. **5** Mwanda su babaadi betukumbashe n'aye mwifwanika dia lufu lwaye, biabia atukebiikala'nyi [mwifwanika] dia lusaangukilo lwaye; **6** bawukye bino'shi, muntu eetu a kala baadi mubaambwe n'aye pa nkulusu, bwa'shi mbidi ya mulwisho yikale kushii bukome, bwa'shi tatufubilinga mulwisho nya. **7** Mwanda yawa mufwe mmubingishiibwe⁽²⁾ ku mulwisho. **8** Aku namu su twi bafwe na Kidishitu, atukumiina'shi, atukeekala kabidi na muwa [pamune] n'aye, **9** bawukye'shi Kidishitu, p'aye kwikala musaangukye munkatshi mwa bafwe, taafu'nyi; lufu talwi na matalwa'nyi paadi nya. **10** Mwanda biadi'ye mufwe, mmufwe mususa umune looso ku mulwisho; anka biadi'ye na muwa, ena muwa ku mwanda w'Efile Mukulu. **11** Pamune n'anwe namu, etuuleyi anwe banabene bu bafwe ku mulwisho, anka bu be na muwa ku mwanda w'Efile Mukulu munda mwa Kidishitu Yesu.

(1) Nkwamba'shi lubatshisho ngi lubaadi lwitushiikye. — (2) Sunga'shi: mupoosolwe, mufungushwe.

12 Biabia mulwisho taubikalanga mu mbidi yenu ya lufu bwa'shi nukookyele ku ngabiabi ya ino mbidi nya; **13** na tanulambulanga biina-mbidi bienu ku mulwisho bu bifubiswanga bia mianda yi bubi nya, anka elambuleyi anwe banabene kwi Efile Mukulu, bu be munkatshi mwa bafwe beekale [babushiibwe] na muwa, — na biina-mbidi bienu [nwibilambule] kwi Efile Mukulu bu bifubiswanga bia kululama. **14** Mwanda mulwisho taukeekala na matalwa panudi, mwanda tanwi muushi mwa mwiiya, anka [nwi] muushi mwa buuntu[bw'Efile Mukulu].

15 A biobio bii naminyi! Twi kukita milwisho mwanda tatwi muushi mwa mwiiya, anka muushi mwa buuntu [bw'Efile Mukulu]? — Biobio tabiakukitshika! **16** Tanuwuku'shi, kwi yawa ooso kwanwipaana anwe banabene bu bapika bwa kukookyela, nwi bapika ba yawa anukwete kukookyela, su [nwi bapika] ba mulwisho bwa lufu, su mba kukookyela bwa kululama. **17** Aku namu Efile Mukulu nga kutumbula pa mwanda'shi anwikalanga bapika ba bubi, anka [kunyima] nubakookyela n'eshimba dimune ku [kino] kipaso kia lulambukiisho lubaanudi balambukishwe. **18** Anka paanwe kwikala bapoosodiibwe ku [bupika bwa] mulwisho, nubaadi bamunyibwe ku [bupika bwa] kululama **19** (naakula bu abiakulaa bantu, pa mwanda wa kubofula kwa

mbidi yenu). Mwanda nka pamune bibaanudi balambule biina-mbidi bienu bu bapika ku mianda yi butete na ku bubu bwa [kufubila] bubu, biabia namu binobino lambulayi biina-mbidi bienu bu bapika ba kululama bwa [kufubila] bu-selele. **20** Mwanda pabaanudi bu bapika ba mulwisho, nubaadi balungantu ku lupese lwa kululama. **21** Biabia makasa kinyi abanudi bapete paapa ku bintu bitanudi nabio buufu binobino? mwanda nfudiilo a bino bintu nyi ndufu. **22** — Anka binobino, paanwe kwikala bapooosodiibwe ku [bupika bwa] mulwisho n'anwe kwikala bamunyibwe [bupika] kwi Efile Mukulu, nwi na makasa enu mu bu-selele na nfudiilo [yeenu] muwa wa looso. **23** Mwanda efuto dia mulwisho, nyi ndufu; anka kia buuntu⁽¹⁾ kia lusa ki'Efile Mukulu, nyi mmuwa wa looso mwi Kidishitu Yesu Fumwetu.

7 Bakwetu, (mwanda naakula kwi bantu abashinguula'shi mwiiya nkinyi,) anulubu'shi mwiiya wi na matalwa pe muntu anka paakii na muwa? **2** Mwanda mukashi e muushi mwa matalwa a mulume, mwanyibwe na mwiiya umulungye kwi mulume aaye, paapa pakiatala; anka su mulume baafu, aye baangulwa ku mwiiya wa mulume. **3** Biabia namu, mulume paakiatala, abakamwitanyina bu mwina-lusandji su akeekala

(1) Bangi namu'shi: nkipeebwa.

a mungi mulume; anka su mulume baafu, aye e bulungantu ku mwiiya, biasha kwikala mwina-lusandji peekala a mungi mulume. **4** Ngi bwakinyi, bakwetu, anwe namu, nubaadi bayipayiibwe ku mwiiya ku mbidi ya Kidishitu, bwa kwikala kwi mungi, kwi yawa musaangukye munkatshi mwa bafwe, bwa'shi tupe bikuba bw'Efile Mukulu⁽¹⁾. **5** Mwanda, patwikalanga ku mbidi⁽²⁾, ngabiabi ya milwisho, yaya yikale pa mwanda wa mwiiya, ayifubaanga mu biina-mbidi bietu bwa kupa bikuba bwa lufu⁽³⁾; **6** anka binobino tubaangulwa ku mwiiya, paatwe kwikala bafwe mu kiakia akikalanga kitukwate, mu kipaso kiatudia kufubila mu mwikeelo upya wa kikudi, kushii mu yaya mianda yikulu ya mwiya [dia mwiiya].

7 A biabia twaakule kinyi? mwiiya taudi bu mulwisho su? — Biobio tabiakukitshika! Anka ntanadia kushinguula mulwisho, su mwiiya ubadia kukutshikwa kwanka; mwanda ntanadia kwikala muwukye lwabi, su mwiiya tangwambe'shi: «Twekalanga na malaka»^(A). **8** Anka mulwisho, pakupetela eshinda mu kweelwa kwa mwiiya, ubatuusha mwandji [ino] ngabiabi yoso, mwanda kushii mwiiya, mulwisho ngufwe. **9** Aku namu ami, panandji kala ntshii na mwiiya, nandji na muwa; anka

(A) Kikatukilo 20. 17. — (1) Sunga'shi: kupeela Efile Mukulu bikuba. — (2) Sunga'shi: ku musamba. — (3) Sunga'shi: kupeela lufu bikuba.

pakweelwa kwa mwiiya, mulwisho ubebusuu-la⁽¹⁾ na muwa, ngi ami [namu] nkufwa; **10** na mwiiya ubeelwe ku mwanda wa muwa, ubasanganwa unabene'shi kwandji ngwa lufu. **11** Mwanda mulwisho, pakupetela eshinda mu kweelwa kwa mwiiya, ubandubiishe, n'anka kwaudi ao wangipa.

12 Biabia mwiiya wi selele, na kweelwa kwao kwi selele, na nkululame, na kwi buwa. **13** A biabia kiakia kii buwa kibafiki kwandji'mi bu lufu su? — Biobio tabiakukitshika! Anka mulwisho, biawudia kumweka'shi mmulwisho, ubantwesheesha lufu ku kiakia kii buwa, bwa'shi mulwisho ukishekishengye kwikala mu kweelwa kwa mwiiya bu mulwishi. **14** Mwanda atuwuku'shi, mwiiya wi ku Kikudi: anka'mi ne ku mbidi⁽²⁾, mupaanyibwe ku mulwisho; **15** mwanda kiakia kiankitshi, ntanekituundula, mwanda tankiakia kiankyebe, kiankitshi'mi, anka kiakia kiandji mushikwe, ne kikitshi. **16** Aku namu su nkia-
kia kianshankyebe kiankwete kukita, neele mwiito ku mwiiya [na kutuundula] eshi wi buwa. **17** Aku namu binobino, ta nami akitshi biabia nya, anka nyi mmulwisho ubombeele mwandji. **18** Mwanda nanguuku'shi mwandji, kwamba'shi mu mbidi mwande⁽³⁾, tamushaale buwa nya; mwanda kukyeba kwa kukita

(1) Sunga'shi: bubaatuula muwa. — (2) Sunga'shi: ne mwina musamba. — (3) Sunga'shi: Mu musamba wande.

ne n'ako, anka kukita kwa bi buwa, [kwa-kwa] ntanekumono nya. **19** Mwanda buwa bwankyebe, ntanebukitshi nya; anka kii bubi kianshankyebe, nekikitshi. **20** Aku namu su kiakia kianshankyebe, ami, — nekikitshi, ta nami ekikitshi nya, anka nyi mmulwisho ubombeelee mwandji. **21** Biabia nasangana uno mwiiya bwa'mi akyebe kukita buwa'shi, bubi bwi n'ami. **22** Mwanda ne na muloo na mwiiya w'Efile Mukulu muyiile muntu a munda; **23** anka namono mu biina-mbidi biande ungi mwiiya aulu [ngoshi] na mwiiya wa mpushiiso ande na auntuulu ku bupika bwa mwiiya wa mulwisho bwikale mu biina-mbidi biande. **24** Ami muntu a malwa, nnani namu akampoosoha ku ino mbidi ya lufu? **25** Nantumbula Efile Mukulu kukiila kwi Yesu Kidishitu Fumwetu. Bino namu ami nabene, ku mpushiiso, nafubila mwiiya w'Efile Mukulu; anka ku mbidi⁽¹⁾, [nafubila] mwiiya wa mulwisho.

8 Biabia binobino ta kwi kutshibilwa kwa kiimu'nyi su nkumune kwa baaba be mwi Kidishitu Yesu nya; **2** mwanda mwiiya wa Kikudi kia muwa mwi Kidishitu Yesu, ubampoosoha ku [bupika bwa] mwiiya wa mulwisho na wa lufu; **3** mwanda kiakia kibaadi kikambile mwiiya, mu kwikala kwao kwa kubofula ku mbidi, Efile Mukulu, paaye

(1) Sunga'shi: ku musamba.

kutuma Mwan'aye'ye namwinyi mwifwanika dia mbidi ya mulwisho, na bwa mulwisho, bapiisha mulwisho mu mbidi, **4** bwa'shi lukalo lw'eyendo lwa mwiiya lwikale lukumbane mwatudi, atwe bashabatambuka muyiile mbidi, anka muyiile Kikudi. **5** Mwanda baaba bekale muyiile mbidi be na nangunangu yabo nka ku bintu bia mbidi; anka baaba bekale muyiile Kikudi, [be na mitentekyesho yabo] ku bintu bia Kikudi; **6** mwanda nangunangu ya mbidi nyi ndufu; anka nangunangu ya Kikudi, [nyi] muwa na kufukama; — **7** pa mwanda nangunangu ya mbidi mmushikwa n'Efile Mukulu, mwanda tayikookyela ku mwiiya w'Efile Mukulu nya, mwanda'nyi tankilombeene kwibiobesha nya. **8** Na baaba be mu mbidi tambalombeene kusangasha Efile Mukulu nya. **9** Aku namu tanwi mu mbidi nya, anka mu Kikudi, peekale namu Kikudi ki'Efile Mukulu nkishaale munda mwenu; anka su muntu te na Kikudi kia Kidishitu, yawa ta muntu aye nya. **10** Anka su Kidishitu e mwanudi, mbidi ngifwididiile eyendo pa mwanda wa mulwisho, anka Kikudi nyi muwa pa mwanda wa kululama. **11** Na su Kikudi kia yawa babushiishe Yesu munkatshi mwa bafwe nkishaale mwanudi, yawa babushiishe Kidishitu munkatshi mwa bafwe akapa namu mbidi yenu ya kufwa muwa, ku mwanda wa Kikudi kiaye kishaale mwanudi.

12 Biabia namu, bakwetu, twi baasha ebaasa, kushii dia mbidi bwa kwikala na muwa muyiile mbidi nya; **13** mwanda su nwi na muwa muyiile mbidi, anukafu; anka su ku Kikudi anwipayisha bikitshiino bia mbidi, anukayikala na muwa. **14** Mwanda baaba booso abakunkushwa na Kikudi ki'Efile Mukulu, baaba mbana b'Efile Mukulu. **15** Mwanda tanwibatambule kikudi kia bupika bwa kwikala dimo na moo nya, anka nwibatambule Kikudi kia kwinkwika bu baana, kiatweele nakio musaase'shi: Aba⁽¹⁾, Yaya. **16** Kikudi kinabene akituulu bu-kamonyi na kikudi kietu'shi, twi baana b'Efile Mukulu; **17** na su [twi] baana, [twi bekale] kabidi bampiani; ba-mpiani b'Efile Mukulu, ba-mpiani pamune na Kidishitu; patudi beekale namu tukwete kukyenga n'aye, bwa'shi twikale namu batumbishiibwe n'aye.

18 Mwanda nampwandjikisha'shi, makye-nga a kipungo kii binobino tangapwandjikile [kupimiibwa] na ntumbo ayifiki ayituungu kwitufumbwiilwa nya. **19** Mwanda mutengyelo ushaushintuluka wa bipangwa bioso awindjila kufumbuka⁽²⁾ kwa baana b'Efile Mukulu. **20** Mwanda bipangwa bioso bibaadi biashinwe ku matalwa a bintu bia bisumanga (kushii mu

(1) Aba, nkishima kia mu bwina ngidiki, akipatuula'shi: Papa, Yaya; tala mu Maako 14. 36; Ngalateya 4. 6. — (2) Sunga'shi: kumweka.

kikyebe kiabio, anka ku mwanda wa yawa be-biashiine), **21** mu lukulupilo lwa'shi bipangwa binabene namu abikeekala bipoosodiibwe ku bupika bwa kulwishiiibwa, bwa [kwikala mu] bulungantu bwa ntumbo ya baana b'Efile Mukulu. **22** Mwanda atuwuku'shi, bipangwa bioso pamune bikwete kutoompolanga na bikwete kufuba⁽¹⁾ mpaa na binobino; **23** na ta'nka peenda abio bupenka nya, anka mpaa n'atwe banabene namu be na bia kwibedi bia Kikudi, atwe namu, atutoompola munda mwetu'twe banabene, mu kwindjilanga kwikashwa bu baana, kukuudiibwa kwa mbidi yetu. **24** Mwanda tubaadi bapashiibwe mu lukulupilo: aku namu lukulupilo lwabamono na meeso ta ndukulupilo nya; mwanda kiakia akimono muntu, bwakinyi kwete kwikikulupila'nyi? **25** Anka su kiakia kiatushatumono, atwikikulupila, atwikiindjila na lwishinko. **26** Pamune namu Kikudi akitwambulwiisha mu kubofula kwetu; mwanda tatuwuku kiini akituungu kuteka bu biabidi bilombeene; anka Kikudi kinabene akitutekyela ku kwiyambiila kushi bia kwakula; — **27** Na yawa ashushuula mashimba awuku bi kinangu kia Kikudi, mwanda kikwete kutekyela ba santu, muyiile Efile Mukulu; — **28** anka atuwuku'shi bintu bioso abifubu pamune ku mwanda wa buwa bwa baaba bafule Efile Mukulu kifulo,

(1) Nkwamba'shi: mitanyo ya pa kutanda.

bwa baaba bayitanyinwe muyiile mpango yaaye. **29** Mwanda baaba baadi mubadiile kuwuka, babadidiile'nyi kwibaamuuna bwa kwikala bakumbane n'efwanika dia Mwan'aye, bwa'shi ayikale mbedi munkatshi mwa baana be bungi [ba muntu umune]. **30** Na baaba baadi mubadiile kwamuuna, mwibayitanyine'nyi; na baaba baadi mwitanyine, mwibabingishe'nyi; na baaba baadi mubingishe, mwibatumbishe'nyi.

31 A biabia twaakule kinyi ku mwanda wa bino bintu? Su Efile Mukulu e bw'etu, nnani akeekala n'etu mushikwa? **32** Yawa shii mukalwiile sunga Mwan'aye'ye namwinyi, anka bamutushiishe bwetu'twe booso, naminyi biadia kukutwa kwitukitshiina, mu kalolo kooso, kia buuntu kia bintu bioso n'aye pamune? **33** Nnani akatuulu basangulwe b'Efile Mukulu ku kiimu? **34** Efile Mukulu naaye abingisha; a nanyi apiisha? — nyi Kidishitu mufwe, anka winyi'ye nn'aye musaangukye, mwikale'nyi ku mboko y'Efile Mukulu ibalume, aye kwete'nyi kwitutekyela; **35** Nnani aketulamuna ku kifulo kia Kidishitu? Malwa, su nkiongwa, su nkubingwabingwa, su nsala, su mmuswa, su mmasaku, su ndupete [lwa ngoshi]? **36** Mupuunda bifundjibwe'shi: «Bwa kifulo n'obe, tukwete kwipayibwaanga efuku dioso; tubaadi babadikwe bu mikooko ya kwipayibwa»^(A). **37**

(A) Lono 44. 22.

Nka ku lungi lupese, mu biabia bintu bioso, twibakile kwobesha kwi yawa betufuule kifulo.

38 Mwanda nemushinkamishe'shi, sunga lufu, sunga muwa, sunga bamwikeyilu, sunga mafumu, sunga bintu bi binobino, sunga bintu abifiki, sunga makome, **39** sunga mbula bwa mwiulu, sunga mbula bwa muushi, sunga nkingi kipangwa kioso, tankilombeene kwitulamuuna ku kifulo ki'Efile Mukulu, kia-kia kii mwi Kidishitu Yesu, Fumwetu.

9 Naakula eyendo mu Kidishitu, ntandjimi nya, kiwukilo kiande kia munda akintuulu bu-kamomi ku Kikudi-e-Selele, **2** eshi, ne na kwinyongola kukata na busuungu bushabulekye mwishimba diande; **3** mwanda ami nabene nandji mukulupile kwikala mwa-munukye kwi Kidishitu bu mwelwe mulwa, bwa bande bakwetu, ba-nshami ku mbidi, **4** bekale beena Isalele, kwabadi'bo ngi kutuu-kile kwikashwa kwa bu baana, na ntumbo, na bipwaano, na kaa ka kupeebwa mwiiya, na mufubo [wa kufubila Efile Mukulu], na milayilo; **5** abo ngi baasha ba-nshetu-kulu, na kwabadi, ku mbidi, ngi kubatuukile Kidishitu, yawa mwikale kunundu kwa bintu bioso, Efile Mukulu mwelwe mwabi looso⁽¹⁾. Amene! — **6** Biabia ta bi bu'shi, eyi di'Efile Mukulu dibaadi dikutwe bukome nya, mwanda baaba booso batuukile kwi Isalele ta Isalele nya; **7**

(1) Kwamba'shi: bwa bipwa na bipwa.

dingi, bwa kwikala keekulu ka Abalahama, booso ta mbaana nya; anka « mwi Isake amukakubuushiishwa lutando »^(A); **8** nyi nkwamba'shi, ta mbana ba ku mbidi bekale baana b'Efile Mukulu nya; anka baana ba mulayilo ngi babadikiibwe bu beekulu. **9** Mwanda diadia eyi nyi ndia mulayilo: « Mu kino kipungo'ki⁽¹⁾ nankafiki, na Saala akataanda mwana-mulume »^(B). **10** Na ta'nka peenda biabia nya, anka'nyi ku lupese lwa Lebeka, pabayimitshile [eyimi] dia umune, dia Isake shetu, **11** (mwanda kwibedi kwa'shi baana batandjiibwe na'shi babande kukita kintu kioso kii buwa sunga nkii bubi, bwa'shi mpango y'Efile Mukulu muyiile kusangula ishaale, kushii ku kipikwa kia bikitshiino nya, anka ku kia yawa ayitanyina [bantu], **12** babamulungwiile'shi: « Mukulu akeekala mpika a mukinga »^(C); **13** nka biabia bu biabidi bifundwe'shi: « Naafulu Yakobo kifulo, na nanshikwa Esawu »^(D).

14 A biabia twaakule kinyi? Mwi Efile Mukulu mwi ntoondo su? Ta bi biabia nya! **15** Mwanda balungwile Mose'shi: « Ami nankafwiila lusa kwi yawa ankyebe kufwiila lusa, na nankasambiila yawa ankyebe kusambii-la »^(E). **16** Biabia namu ta ngwa yawa akyebe,

(A) Kibangilo 21. 12. — (B) Kibangilo 18. 10. — (C) Kibangilo 25. 23. — (D) Malaki 1. 2-3. — (E) Kikatukilo 33. 19. — (1) Sunga'shi: mu ino mieeshi.

sunga wa yawa aniisha lubilo, anka ngw'Efile Mukulu apushishaa [bantu] lusa. **17** Mwanda bifundwe abilungula Faalo'shi: «Ni mbwa biabia bwandji mukutushiishe, bwa kuleesha bukome bwande mwodi, na bwa'shi eshina diande diikale dipalakane mu nsenga yoso»^(A).

18 Biabia namu afwiilaa yawa akyebe lusa, na akoposhaa [eshimba dia] yawa aakyebe.

19 Biabia okandungula'shi: Bwakinyi eyalasheena dimo? mwanda nnani namu taadi mushidiile ku kikyebe ki'eshimba diaye? **20** Anka, obe, muntu'be !, obe we'nyi, obe eele mpaka n'Efile Mukulu? Kintu kipangiibwe kii kulungula yawa mwikipangye'shi: Bwakinyi wemumpangye bino? **21** Mbuufi⁽¹⁾ te na matalwa panundu pa ema bwa kukita na mutaanda umune kipulu kimune kia kineemo na kingi namu kishi kia kineemo su? **22** Na su Efile Mukulu, kukyeba kwa kuleesha suungu yaaye na kuwukisha [bi] bukome bwaye, balekyeela na lwishinko lukata biabia bipulu bia suungu bioso bilumbuulwe bwa kulwishii-bwa⁽²⁾; — **23** na bwa kuwukisha mapeta a ntumbo yaaye mu bipulu bia [kufwiilwa] lusa bibabadidiile kulumbuula kwibedi bwa ntumbo... ? **24** biini biabia'nyi bibaadi mwitanyine, [kuwuka'shi], atwe, kushii peenda ba munkatshi mwa beena Yuda, anka'nyi namu

(A) Kikatukilo 9. 16. — (1) Yawa abumbaa malondo, bipulu na ngyeso ya buma. — (2) Sunga'shi: bwa kabutu.

ba munkatshi mwa [beena] maumbo: **25** bu biamba'nyi mu [mukanda wa] Oseyash'i: «Nanketanyina'shi mmwiilo wande wawa ushibaadi mwiilo wande, na'shi mukumiinwe yawa shibaadi bu mukumiinwe»^(A); **26** «na akukakitshika'shi mu yaya mbalo mubaabadi bebalungule'shi: Anwe ta nwi mwiilo wande, kwanka abakebayitanyina'shi, mbana b'Efile Mukulu e na muwa»^(B). **27** Anka Esaya aakula bi bukopo ku mwanda wa Isalele'shi: «Apakeekala bungi bwa baana ba Isalele bu misengyela⁽¹⁾ ya mu meema [akata], anka kasaka kapeela ngi akakapaashiibwa. **28** Mwanda aye afudiisha na apeeleshaa mwanda mu kululama, mwanda Mwanana akakitshi mwanda utshibulukye pa nsenga»^(C). **29** Na bu bibaakwile Esaya kwibedi'shi: «Su Mwanana Sabaote⁽²⁾ tabaadi mwitulekyele [bangi] beekulu, tubaadia kushaala nka bu Sodoma, na tubadia kwifwanisheena na Ngomola»^(D).

30 A biabia twaakule kinyi? Eshi maumbo ashaakimbanga kululama abapete kululama; kululama kwakwa kwi muyiile abikyebe lukumiino. **31** Anka Isalele, pabakimbanga mwiiya wa kululama, tamufikye ku wiinyi wawa mwiiya nya. — **32** Bwakinyi? Mwanda tabibaadi muyiile abikyebe lukumiino nya,

(A) Oseyash'i 2. 23. — (B) Oseyash'i 1. 10. — (C) Esaya 10. 22-23. — (D) Esaya 1. 9. — (1) Sunga bu lusenga. — (2) Sabaote, nyi nkwamba'shi: Sha bukome bwoso, Efile a bibumbu [bia basalayi].

anka bu ku kipikwa kia bikitshiino: mwanda babakokwele kwibwe dia kikokoshi, **33** muyiile biabadi bafunde'shi: «Talanga, nantuulu ebwe mu Sione dia kikokoshi, na lubwebwe lwa kuponesha,» na «yawa akumiina mwadi takakwatshika na buufu nya»^(A).

10 Bakwetu, lukalo lw'eshimba diande na luteko [lwansendeela n'alo] kwi Efile Mukulu pa mwanda wabo, nyi nkudila'shi bapaashiibwe. **2** Mwanda nebatudila bukamonyi'shi be na katshintshi ku mwanda w'Efile Mukulu anka kushii muyiile kiwukilo nya. **3** Mwanda, paabo kukutwa kuwuka kululama kw'Efile Mukulu, na pa kukimba bia kushimika kululama kwabo'bo banabene, tambakookyele ku kululama kw'Efile Mukulu nya. **4** Mwanda Kidishitu ngi nfudiilo a mwiiya bwa [kwikalala] kululama kwi mwina kukumiina ooso.

5 Mwanda Mose apatuula bitale kululama akufiki ku mwiiya'shi: «Muntu akufubila yaya mianda akeekala na muwa kwayidi»^(B). **6** Anka kululama akufiki ku kipikwa kia lukumiino akwakula bino'shi: Twambanga mwishimba diobe'shi: «Nnani akakaamina mwiulu?» — nyi nkukyeba kuwuka bia kuyisha Kidishitu paashi; **7** sunga'shi: «Nnani akayika mu kalunga nyembo⁽¹⁾? — nyi

(A) Esaya 8. 14; 28. 16. — (B) Lefitike 18. 5. — (1) Kalunga nyembo, nyi mbwiina bula, bushii nfudiilo.

nkukyeba kuwuka bia kubuushisha Kidishitu munkatshi mwa bafwe. **8** Anka [kululama] akwamba naminyi? Eshi: «Eyi di peepi n’obe, mukanwa mwobe na mwishimba mwobe»^(A), nyi kwamba’shi, eyi dia lukumiino, dinyi dia-tukwete kulambukisha’shi, **9** su obe obweela ku kanwa kwobe’shi, Yesu Mfumu na’shi okumiina mwishimba diobe’shi Efile Mukulu bamusaangwiile munkatshi mwa bafwe, okapaashiibwa. **10** Mwanda mwishimba ngi mwabakuminyina kululama, na ku kanwa ngi kwababwelela bwa kipandjilo. **11** Mwanda kifundwe akiamba’shi: «Yawa ooso akumiina mwadi takakwatshika na buufu nya»^(B). **12** Mwanda takwi kwilekeena kwa mwina Yuda na mwina Ngidiki nya; mwanda yawa Mfumu umune a [bantu] booso nyi mpeta kwi baaba booso abamwidiila⁽¹⁾; **13** «mwanda yawa ooso akeetanyina⁽²⁾ eshina dia Mwanana akeekala mupaashiibwe»^(C).

14 Biabia nkipaso kinyi kiabakeetanyina yawa abashii bakumiine mwadi? Na nkipaso kinyi kiabakakumiina mwi yawa abashibapushe kwaakula? Na nkipaso kinyi kiabakapusha kushii muntu alambukisha? **15** Na nkipaso kinyi kiabakalambukisha, su tambebatume? muyiile biabidi bifundwe’shi: «Mbuwa kinyi bwina ngao ya baaba abalungula

(A) Detelonome 30. 12-14. — (B) Esaya 28. 16. — (C) Yowele 2. 32. — (1) Sunga’shi: abamwiyayila. — (2) Sunga’shi: akeyayila.

mukandu wa kufukama, [na ngao] ya baaba abalungula mianda yi buwa»^(A). **16** Anka booso bwabo tambakookyele ku mukandu wi buwa nya; mwanda Esaya amba'shi: «Mwanana, a nanyi namu bakumiina ku kiakia kibaapusha kwatudi?»^(B). **17** Biabia lukumiino lwi ku kiakia kiopusha, na kiakia kiopusha kwiya di'Efile Mukulu. **18** Anka nangamba'shi: Ta mbapushe su? Olo, mbapushe, «eyi diabo ndipalakane pa nsenga pooso, na bishima biabo [mbipushikye] mpaa na ku nfudiilo kwa nsenga yishaalwe»^(C). **19** Anka nangamba'shi: Isalele tamuwukye su? Mose, a kwibedi, amba'shi: «Nankenubuushiisha mukao kwi kiakia kishi mwiilo; nankenukolomweena suungu ku mwiilo ushii na kinangu»^(D). **20** Anka Esaya aniisha eshimba diaye eyendo, na amba'shi: «nafiulwa na baaba [bantu] bashabankimbanga, na nemumweekwe kwi baaba [bantu] bashabayipushanga [mwanda] wande»^(E). **21** Anka pa bitale Isalele, amba'shi: «Munkatshi mw'efuku dioso ne muwole maasa ande kwi mwiilo ushaukookyela⁽¹⁾ na wi na mpaka»^(F).

11 Biabia naamba'shi: Efile Mukulu basumbusheena mwiilo waye su? Biobio tabiakukitshika! Mwanda ami namu

(A) Esaya 52. 7. — (B) Esaya 53. 1. — (C) Lono 19. 4. — (D) Detelonomie 32. 21. — (E) Esaya 65. 1. — (F) Esaya 65. 2. — (1) Sunga'shi: wii na kibengo.

ne mwina Isalele, a ku lutando lwa Abalahoma, a mu kisaamba kia Bejamee. **2** Efile Mukulu tamusumbusheene mwiilo waye nya, winyi ubaadi muwukye kwibedi. Tanuwuku akiakula kifundwe mu [mwanda wa] Eliya, kipaso kibaadi atekyela Isalele luteko lubi kwi Efile Mukulu? **3** Eshi: «Mwanana, babayipaa batemuki bwobe; bababuumbula meesa wobe a kilambwiilo; nka ami, nashaala bupeenka, abakimbi'nyi muwa wande.» **4** Anka lwaluulo lw'Efile Mukulu lubamulungwile naminyi? Eshi: «Ne mwilamine bantu balume binunu musambobidi bashibakunama kumpala kwa Baala⁽¹⁾»^(A). **5** Biabia namu, ku kipungo kia binobino'nyi, kwi kasaka kapeela ka bashaale muyiile kusangula kwa buuntu bw'Efile Mukulu. **6** Aku namu, su nku buuntu, ta nku kipikwa'nyi kia bikitshiino nya, mwanda bisumanga buuntu tabwi [bu] buuntu nya. **7** A biobio bii naminyi? Kiakia akikimbi Isalele, tamwikipete nya; anka kusangulwa kubekipete, na bangi namu babaadi bebakoposhe⁽²⁾ [mashimba], **8** muyiile biabidi bifunde'shi: «Efile Mukulu bebapeele kikudi kia kubuunguta [tulo]; [bebapeele] meeso biabasha kumona na matwi biabasha kupusha, mpaa

(A) 1 Ba-fumu 19. 14, 18. — (1) Baala: Nkishi ababalangwilanga kwi beena Kanana mpaa na kwi beena Isalele; tala l Ba-fumu 18. 40 na Basushi 2. 11-13. — (2) Sunga'shi: babaadi bebabwikile meeso.

n'efuku dia lelo»^(A) **9** Na Dafidi amba'shi «Meesa aabo ebaalulukile bu bukondja, na [bu] muteo, na [bu] kikokoshi, na [bu] efuto⁽¹⁾; **10** meeso aabo abwikilwe mufito biabasha kumona; na otoonte mongo wabo mafuku ooso»^(B).

11 Biabia naamba'shi, babakokwele bwa'shi bapone su? Biobio tabiakukitshika nya!; anka ku kupona kwabo, kipandjilo kibafiki kwi [beena] maumbo, bwa kwibakwatshisha mukao. **12** Aku namu, su kupona kwabo nyi mbupeta bwa ba pa nsenga, na kupeela kwabo, [nyi] mbupeta bwa [beena] maumbo, mbukata kinyi abukeekala kulombana kwabo! **13** Mwanda n'anwe bandungula, [beena] maumbo, bu biandji'mi ne mutumbi-bwa eyendo a [beena] maumbo, nantumbisha mufubo wande, **14** su ku kipaso kikampanda ne bia kukwatshisha mbidi⁽²⁾ yande mukao na kupaasha bangi ba munkatshi mw'abo. **15** Mwanda su kusuumbusheenwa kwabo nyi nkulombasheena⁽³⁾ kwa ba pa nsenga [n'Efile Mukulu], kutambulwa kwabo akukeekala kinyi, anka peenda [nkwikala na] muwa munkatshi mwa bafwe?

16 Aku namu, su kipese kia kwibedi kia mutanda kii selele, mpaa na mutanda unabene

(A) Esaya 29. 10; na Detelonome 29. 4. — (B) Lono 69. 22-23. — (1) Sunga'shi: dinyoka. — (2) Ni nkwamba'shi: beena Yuda, ba-shami ku mbidi. — (3) Sunga'shi: kipwaano.

namu ushima wi bianka; na su mushi wi selele, mpaa na ntabi namu yi bianka. **17** Aku namu, su ingi ntabi babaadi beyitshibe, na su obe baadi mutshi wa mpafu a mapya, baba-kulamika munkatshi mwayo, na twodi nayo pamune ku mushi umune na ku mwimu wa mutshi wa mpafu, **18** twesadikilanga ntabi nya; anka su wesadika, ta nobe musemune mushi nya, anka mushi ngi ukusemune. **19** Biabia obe we kwamba'shi: Ntabi babaadi beyitshibe bwa'shi ami ngikale mulamikwe. **20** Bi buwa! Babaadi beyitshibe pa mwanda wa kukutwa lukumiino, n'obe wemwimane mwanda wa lukumiino. Twenemekanga nya, anka tshiina **21** (su Efile Mukulu tamukalwiile ntabi [yi biabia] muyiile bufukilo), takukalwiilanga namu nya. **22** Biabia badika namu buwa bw'Efile Mukulu na bukyelo bwaye: bukyelo bwaye kwi baaba bapone; buwa bw'Efile Mukulu kwodi'be, su onishidiila mu bwabwa buwa; ku mwanda, obe namu, pangi okatshibiibwa. **23** N'abo namu, su tambanishiile mu kukutwa kukumiina, abakalamikiibwa; mwanda Efile Mukulu e na bukome bwa kwibalamika dimo. **24** Mwanda su obe, boodi mutshibwe ku mutshi wa mpafu baadi a mapya muyiile bufukilo, na babakulamika ku mutshi wa mpafu eeyendo mu kipaso kishi kia bufukilo, ta ngiaya [ntabi] namu yikale biabia muyiile bufukilo yabakalamika bikile ku mutshi

wayo unabene wa mpafu su? **25** Mwanda, bakwetu, ntankyebe anwe nukutwe kuwuka mwanda uno ufwame, bwa'shi tala nwekala bu baasha bukalabwino ku meeso enu anwe banabene: ngi'shi, kukoposha kw'eshimba kupeela kubafikila [beena] Isalele mpaa na kipindji akikakumbana kutweela [beena] maumbo booso; **26** ngi biabia Isalele woso mushima akeekala mupaashiibwe, muyiile biabadi bafunde'shi «Mupaashi akafwiila dia ku Sione; aye akakaasha mwikeelo woso ushi w'Efile Mukulu kwi Yakobo. **27** Na kiakia ngi kilombeeno ku lwande lupese pa mwanda wabo, pankakatusha milwisho yaabo»^(A). **28** Pa bitale mukandu wi buwa, mbeshikwanyu ku mwanda wenu; anka pa bitale kusangulwa, mbakumiinwe ku mwanda wa ba yaaya. **29** Mwanda biabuuntu⁽¹⁾ bia lusa na lwitanyino lw'Efile Mukulu tabishintulwaa nya. **30** Mwanda bu bibaanudi anwe namu kalakala, bashabakookyela Efile Mukulu, na'shi binobino namu nubayikala bantu bakufwiilwa lusa pa kukutwa kwa kukookyela⁽²⁾ kwa bano, **31** bii pamune na baabano namu binobino baba-kutshilwe kukookyela ku lusa lwenu, bwa'shi abo namu bayikale bantu bakufwiilwa lusa. **32** Mwanda Efile Mukulu babuungu booso [beena Yuda na beena maumbo] mu kukutwa

(A) Esaya 59. 20-21. — (1) Sunga'shi: bipeebwa. — (2) Sunga'shi: ku kibengo.

kwa kukookyela, bwa'shi afwiile booso lusa. **33** Boobo bukata bwa mapeta na bwa bukabalabwino na bwa kiwukilo ki'Efile Mukulu! Bi bitshibilo biaye tambiakupima, na mashinda aaye bukopo kwiapeta! **34** Mwanda nnani bawukile bi mitentekyesho ya Mwanana, su nanyi bayikeele bu aaye a kumulanga? **35** Sunga'shi nanyi mumupe [kintu] kwibedi, na bakamwalwishe kianka? **36** Mwanda bintu bioso bi kwanka, mbituukile kwadi, na mbikitwe kwadi, na mbiaye. Kwadi kwikale ntumbo looso! Amene.

12 Biabia nenukankamika, bakwetu, pa lusa lwi bungi lw'Efile Mukulu, bwa kulambula mbidi yenu bu kitapilo kii na muwa, wi selele, awusangasha Efile Mukulu, [uno ngi wikale] mufubo wenu wa kinangu. **2** Na tanwikalanga mumune na kino kipungo; anka nwikale baaluulwe pa kushintusheena kupya kwa mpushiisho [enu], bwanudia kushinguula⁽¹⁾ eshi kikyebe ki'eshimba di'Efile Mukulu nkinyi, kii buwa, akimusangasha na nkipwidikye. **3** Mwanda, muyiile buuntu bwabadi bampe, nalungula muntu ooso a ku baaba be munkatshi mwenu'shi tekalanga na mitentekyesho ikilekile [pa mwanda waye'ye nabene], panundu pa yaya yipwandjikile kwikala nayo nya, anka atentekyeshe mu kipaso kia kwikala na mitentekyesho yilulame,

(1) Sunga'shi: nutaluule.

muyiile kipimo kia lukumiino lwabadi baabile muntu ooso kwi Efile Mukulu. **4** Mwanda, nka bu biatudi na biina-mbidi bi bungi mu mbidi yimune, na'shi biina-mbidi bioso tabii na mufubo umune, **5** bino atwe beekale be bungi, twi mbidi yimunenka mwi Kidishitu, na muntu ooso pabwaye nyi mwikale kiina-mbidi kia mungi. **6** Aku namu paatwe kwikala na bia buuntu⁽¹⁾ bia lusa bilekeene-lekeene, muyiile buuntu bubabetupeele, su mbutemuki, [tutemukyeyi] mupuunda bukata bwa lukumiino; **7** su mmufubo [twikale banemeene] ku mufubo, su ngiawa alambukisha, [epaane] ku lulambukiisho; **8** su ngiawa akankamika, [epaane] mu kukankamika kwaye; — yawa aaba [bintu], [ebikite] mu kwiyisha; yawa e kumpala, [aludikye] na kalolo; yawa asambaa be mu mpombo, [ebikite] na muloo.

9 Kifulo kiikale kishi na bu nsensa; pushayi bubu butete⁽²⁾, kwatayi pe poo ku bi buwa; **10** pa bitale kifulo kia bu baana na baana, yikalayi n'eshimba dia kwileleena muntu na mwinaye muntu na mwinaye; ku mwanda wa kaneemo, nwikale'nwe bakwibedi kwikakitshiina bangi bantu; **11** ku mwanda wa mufubo, kushii kwikala na luleengu; nwikale basasakate ku kikudi; abafubila Mfumu; **12** [nwikale] na muloo mu lukulupilo; beshiinkye mu malwa; bashimate mu luteko; **13** [nwikale] bakukwaashanga

(1) Sunga'shi: bipeebwa. — (2) Sunga'shi: Shikwayi bubu.

ku nkalo ya ba santu; bepaane mu kukuukila kwa benyi. **14** Elelayi baaba abenubingabinga mwabi; elaayi mwabi, anka tanweelanga mulwa. **15** Sepeelayi na baaba bakwete kusepeela; na nudile na baaba bakwete kudila; **16** nwikale, muntu kwi mwinaye muntu kwi mwinaye na kinangu kimune; kushii kwela binangu ku bintu bikaamine, anka nwikumbasheene ku bintu bipeele ⁽¹⁾. Tanwikalanga baasha bukalabwino ku meeso kwenu'nwe banabene; ... kushii kwalwisha muntu sunga umune bubu ku bubu; **17** nukimbe bia kukita kiakia kilulame ku mpala kwa bantu booso; **18** su bi mushindo, nukite mupuunda kalolo keenu, nwikale na bantu booso mu kufukama; **19** kushii'nwe kwiobwela anwe banabene, bakumiinwe; anka tadilaayi suungu ifwiile ayo yinabene, mwanda mbifunde'shi: «kuobola nkwande; ami nankaalusha, abiamba Mwana»^(A). **20** «Biabia su mwishikwany n'obe ena sala, mupe kiakudia; su ena nyota, mupe [meema] a kutoma; mwanda pookitshi biabia okwete kutenteka makala a kaalo pa mutwe waye»^(B). **21** Tokambilwanga na bubu, anka kaambila [obe] bubu pa [kukita kwa] buwa.

13 Muntu ooso akookyele baasha matalwa⁽²⁾ be kunundu kwaye; mwanda ta kwi matalwa⁽³⁾ akampanda, su tangatuukile

(A) Detelonome 32. 35. — (B) Nkidji 25. 21-22. — (1) bintu sunga bantu — (2) Sunga'shi: ba-fumu. — (3) Sunga'shi: bufumu.

kwi Efile Mukulu; na eeni e kwanka ngatuulwe n'Efile Mukulu; **2** mu kipaso kia'shi yawa atombokyela matalwa alu na mikamiko y'Efile Mukulu; na baaba abalu [nawo] abakeekakila kiimu kwabadi abo banabene. **3** Mwanda ba-nsushi ta be kwanka bwa kutshiinisha [abakitshi] mwanda wi buwa nya, anka bwa [abakitshi] mwanda ubi. Biabia obe namu okyebe kukutwa kutshiina matalwa su? Kita bi buwa, ngi opete kukanyiibwa kwaadi; **4** mwanda [nsushi] nyi mwina mufubo a Efile Mukulu bwa buwa bwobe; anka su okitshi bi bubi, tshiina; mwanda tamusemune lupete bisumanga nya; mwanda nyi mwina mufubo a Efile Mukulu, aobola bwa [kufubisha] suungu kwi yawa akitshi bii bubi. **5** Ngi pa mwanda kinyi kwi kituungo kia kwikala mukookyele, kushii peenda ku mwanda wa suungu, anka namu'nyi ku mwanda wa kiwukilo kia munda. **6** Mwanda ngi bwa kinyi nukwete kufuta namu'nyi bitadi; — mwanda abo'nyi mbena mufubo b'Efile Mukulu, bepaane efuku dioso ku wawa mufubo. **7** Paayi [bantu] booso biabia bibalombeene⁽¹⁾: mufundjilwe mulambu, [numupe] mulambu; mufundjilwe lupungo, numupe lwanka; mufundjilwe kutshiinwa, numutshiine; mufundjilwe kaneemo, numuneemekye. **8** Tanwikalanga na muntu su ngumune ebaasa, kushii peenda kwifuleena

(1) Sunga'shi: efuto diabo, bintu bibapwandjikile.

ku muntu na muntu kifulo, mwanda yawa mufule bangi kifulo balombasha mwiiya.

9 Mwanda kiakia kiakulwe'shi: «Tokatambukanga lusandji, tokayipaanga [muntu], tokayibaanga, tokalakilanga [ku kintu kia muntu]»^(A), na ungi mwiiya woso ulombeene kwikala kwanka, mbeubuungye mu dino eyi'shi: «Okafule mwinobe kifulo bu'be nabene»^(B). **10** Kifulo takikitshiina mukwabo bubinya; biabia kifulo nyi mbushima bwa mwiiya.

11 Na biobino [dimo]'shi: mwanda watuwuku kipindji, eshi nsaa ibapu kukumbana yatudia kubuuka ku tulo, mwanda binobino kipandjilo takidi peepi n'etu kukila paapa pabatukuminyine: **12** bufuku bubataambuka ngofu, n'efuku⁽¹⁾ dibesheese peepi; biabia tusuumbuleyi namu bikitshiino bia mmufito, na tufwaaleyi bilwishwanga bi'etaata. **13** Tutambukyeyi mu kipaso kikumbane, bu be ku kaanya⁽²⁾; kushii mu budiafi sunga mu bu-nkolwenkolwe [bwa malofu], kushii mu butesha na mu lukyebanokyebano; kushii mu kwikutweena na mu kiuutu. **14** Anka fwalayi Mfumu Yesu Kidishitu, na tanukwatanga mufubo wa kulumbuula mbidi⁽³⁾ bwa [kusangasha] ngabiabi yayo.

(A) Kikatukilo 20. 13-17. — (B) Lefitike 19. 18. — (1) Sunga'shi: kutooka kwa bufuku; kaanya. — (2) Sunga'shi: be munkatshi mw'efuku. — (3) Sunga'shi: musamba.

14 Aku namu pa bitale yawa mubofule mu lukumiino, mutambuleyi; kushii bwa kitshibilo bia mianda [ayediibwa mpaka]. **2** [Muntu] umune akumiina kudya bintu bioso; mungi namu mubofule, adi mapuupwa; **3** yawa adi tapeeshanga yawa shaadi; na'shi yawa namu shaadi tatshibilanga yawa adi kiimu, mwanda Efile Mukulu mumutambule. **4** Obe we'nyi, obe atshibila mufubi a beene kiimu? Ayimana bwimane sunga apono bwa fumwaye nabene; n'akayimikwa bwimane, mwanda Mfumu e na bukome bwa kumwimika bwimane. **5** Umune apwandjikisha'shi dino efuku ndikile dingi, na mungi apwandjikisha mafuku ooso [eshi e mumune]: muntu ooso ekale mushinkamishe kalolo mu kikudi kiaye'ye nabene. **6** Yawa aneemeka⁽¹⁾ efuku, edineemeka ku mwanda wa Mfumu; na yawa adi, adiila ku mwanda wa Mfumu, mwanda atuumbula Efile Mukulu; na yawa shaadi, apele kudia mwanda wa Mfumu, n'atuumbula Efile Mukulu. **7** Mwanda takwi muntu su ngumune a kwatudi e na muwa bwaye'ye⁽²⁾ nabene nya, na takwi muntu akufwa bwaye'ye nabene nya: **8** anka sunga twekala na muwa, twi na muwa bwa mwanda wa Mfumu, sunga twafwa, atufu bwa mwanda wa Mfumu; biabia sunga twekala na muwa, sunga twafwa, twi

(1) Sunga'shi: yawa abekyeela ku meeso. — (2) Sunga'shi, pakwikala mutuule meeso paadi'ye nabene.

[bantu] ba Mfumu. **9** Mwanda ngi bwakinyi Kidishitu bafwiile na'shi beekala dimo na muwa, bwadia kwikala Mfumu a bafwe na a be na muwa. **10** Ank'obe, bwakinyi otshibila mukwenu kiimu? Sunga namu'nyi obe, bwakinyi opeesha mukwenu? Mwanda atukayimuka booso kumpala kwa tumilaadi tw'Efile Mukulu; **11** mwanda mbifundwe'shi: «Ami ne na muwa, abiamba Mwanana, eshi enwi dioso adikakunama kumpala kwande, na'shi edimi dioso adikatumbisha Efile Mukulu n'eyi di bukopo»^(A). **12** Biabia namu, ooso a kwatudi akalubula mwanda waye'ye nabene kwi Efile Mukulu. **13** Biabia tatwitshibishenanga'nyi kiimu muntu na muntu nya, anka kianudia kubadika nkino, kushii kutuula ebwe dia kikokoshi sunga kateo ka kupoona kumpala kwa mukwenu. **14** Nanguuku na nashinkamisha mu Mfumu Yesu'shi, takwi kintu sunga kimune kilwishiibwe kwi'kio kinabene, nka peenda kwi yawa akumiina'shi kino kintu nkilwishiibwe, kwadi nkimulwishiibwe. **15** Mwanda su, ku mwanda wa mwiita⁽¹⁾, mukwenu mmwinyongole, obe tootambuka'nyi muyiile kifulo nya. Toyipaanga ku mwiita wobe yawa wiinyi ababafwidiile kwi Kidishitu. **16** Biabia kiakia kioso kii buwa mwanudi takikalanga kipendjiibwe nya. **17** Mwanda

(A) Esaya.45. 23. — (1) Sunga'shi: kia kudia.

bufumu bw'Efile Mukulu ta nkudya na kutoma nya, anka kululama, na kufukama, na muloo mu Kikudi-e-Selele. **18** Mwanda yawa afubila Kidishitu mu biabia asangasha Efile Mukulu, na mmukanyiibwe kwi bantu.

19 Biabia namu tukimbeeyi bintu biakufisha kufukama, na biabia biakufisha kukankami-kwa⁽¹⁾ kwa muntu na muntu. **20** Tolwishanga mufubo w'Efile Mukulu ku mwanda wa mwii-ta. Eyendo, bintu bioso, mbilongame; anka bubi bwi kwanka bwa muntu kwete kudya na kukokoshanga [mukwabo]. **21** Bi buwa kukutwa kudya mwiita, kukutwa kutoma nfinyo, na kukutwa kukita [kintu kioso] peekale'shi mu kianka mukwenu akokola, sunga balubishwa, sunga'shi mubofule. **22** Obe, we na lukumiino; ikala nalo obe nabene kumpala kw'Efile Mukulu; e na muloo nka yawa she-tshibila kiimu'ye nabene ku kintu kiakaanya; **23** anka yawa etshiintshi, su baadi, bapishii-bwa, mwanda [taakitshi] muyiile abikyebe lukumiino nya. Aku namu kiakia kioso kishii muyiile abikyebe lukumiino mmulwisho.

15 Aku namu abitutuungu, atwe banyinge, kusemuna kubofula kwa babofule, na kushii kwisangasha atwe banabene. **2** Muntu ooso a kwatudi akiimbe bia kusangasha mukwabo, mu kukita kwa bii buwa, bwa kwibaka. **3** Mwanda Kidishitu namu'nyi

(1) Sunga'shi: kwibakiibwa.

tamukimbe bia kwisangasha aye nabene nya, anka muyiile biabidi bifundjiibwe'shi: «Kukayibwa kwa baaba abakukaa kubapoo-na paandji'mi»^(A). **4** Mwanda bintu bioso bibaabadi bafunde kala babebifundjile bwa kwitulambukisha, bwa'shi, ku lwishinko na ku kusambiibwa kwa bifundwe, tupete lukulupilo. **5** Aku namu Efile Mukulu a lwishinko na sha kusaambana enupe bia kwikala na kinangu kimune munkatshi mwenu muyiile Kidishitu Yesu, **6** bwa'shi, mu kwipusheena kumune, na kukanwa kumune, nutumbishe Efile Mukulu, Shaye na Fumwetu Yesu Kidishitu. **7** Ngi bwakinyi ekukisheeneyi bantu na be n'abo, bu bibenukukiile Kidishitu namu, ku ntumbo y'Efile Mukulu.

8 Mwanda namba'shi Yesu Kidishitu baadi mufubi a kisale, bw'eyendo di'Efile Mukulu, bwa kushinkamisha milayilo [yibalayile] bashetu, **9** na bwa'shi [beena] maumbo batumbishe Efile Mukulu mwanda wa lusa [lwaye], muyiile biabidi bifunde'shi: «Ngi bwakinyi nankakusaamuna pankatshi pa [beena] maumbo, na nankayimbila eshina diobe»^(B). **10** Na dimo, amba'shi: «[Beena] maumbo, sepeelayi na mwiilo waye»^(C). **11** Na dimo'shi: «Tumbishayi Mwanana, anwe booso [beena] maumbo, na'shi miilo yoso imusaamune»^(D). **12**

(A) Lono. 69. 9. — (B) Lono 18. 49. — (C) Detelonome 32. 43. — (D) Lono 117. 1.

Na dimo Esaya amba'shi: «Akukeekala mushi wa Yesee, na [munkatshi mwenu] amukeekala muntu umune akeebwa bwa kumuna [beena] maumbo; mwadi ngi amukakulupiila [beena] maumbo»^(A). **13** Aku namu Efile Mukulu a lukulupilo enuwushe na muloo woso na kufukama pa kukumiina, bwa'shi nutame mu lukulupilo ku bukome bwa Kikudi-e-Selele.

14 Aku namu nashinkamisha, bakwetu, ami nabene namu'nyi, ku mwanda wenu'shi, anwe banabene namu'nyi nwibawule na buwa, bawushiibwe na kiwukilo kioso n'anwe nwi balombeene kwinisheena muntu na muntu. **15** Anka ne mwinufundjile mu kingi kipaso na kukankamana kooso, bakwetu, bu apasusha biabia bianuwuku, ku mwanda wa buuntu bwabadi bampe kwi Efile Mukulu, **16** bwa'shi ngikale mufubi a Kidishitu Yesu kwi [beena] maumbo, nafubanga bu tshiite mwakwidi mu mukandu wi buwa w'Efile Mukulu, bwa'shi mulambu wa [beena] maumbo wikale ausangasha [Efile Mukulu], wikale ulamuunwe selele kwi Kikudi-e-Selele. **17** Ne na kiandja kwisadika namu, mu Kidishitu Yesu mu bintu bitale Efile Mukulu. **18** Mwanda ntanankume kwakula kintu su nkimune kishii kiakia kikumbashe Kidishitu kwandji bwa kukookyela kwa [beena] maumbo, mu kwakula na mu kukita, **19** ku bukome bwa bitundwilo na

(A) Esaya 10. 11.

bwa bipaso, ku bukome bwa Kikudi [ki'Efile Mukulu]; mu kipaso kia'shi, kubanga ku Yelushalema, na mbwipi mwoso, mpaa na ku Ilidii, ne mulambukishe mukandu wi buwa wa Kidishitu mu bushima; **20** anka biabia pane-paana mu kulungula kwa mukandu wi buwa kushii kwakwa kubaabadi bapwe kulambukisha wa Kidishitu, (bwa'shi ntshiyibakanga kunundu kwa kibangilo kiabene) **21** anka muyiile biabidi bifunde'shi; «Baaba babashi balungule mukandu waye, abakamono, na baaba bashibapushe, abakashinguula»^(A). **22** Ngi bwa kinyi'nyi nandji kebuungi mubambii-bwe bwa kufika kwanudi, **23** anka binobino, bianshi na mwanda [wakwimana] mu ano mawumbo, na bu biandji mwikale na lukalo lukata munda mwa bipwa bi bungi lwa kufika kwanudi, **24** peeni pankeende ku Esepanye...; mwanda nankulupila'shi nankenumona pa kukila kwande, na'shi anukanshindjikila [mwishinda] ku lwalwa lupese, ami bapu kusepeela n'enu kumpala kapindji kapeela; **25** anka binobino nende ku Yelushalema, bu biandji mwipaane ku mufubo wa ba santu; **26** mwanda beena Masedwane na beena Akaayi babapusha buwa bwa kukwaasha na lupungo, ku nkalo ya balanda be munkatshi mwa ba santu be ku Yelushalema; **27** mwanda ngwibakume ku mashimba, n'abo

(A) Esaya 52. 15.

be na ebaasa kwabadi; mwanda su [beena] maumbo mbakumbane n'abo ku [bintu] biabo bia ku kikudi, be na kituungo namu kia kwibakwaasha mu bintu bia mbidi. **28** Biabia kunyima kwa kupwa uno [mufubo] na'shi [nampu] kwibalubwiila bino bikuba⁽¹⁾, nankeende ku Esepanye kukidila dia kwenu. **29** Na nanguuku'shi pakufika kwakwa kwannudi nankafiki mu mwabi wa Kidishitu ukumbane⁽²⁾. **30** Anka nenukankamika, bakwetu, kukiila kwi Fumwetu Yesu Kidishitu na ku kifulo kia Kikudi, bwa kundwisha ngoshi mu nteko yenu kwi Efile Mukulu ku mwanda wande, **31** bwa'shi ngikale mupoosodiibwe kwi bantu bashibakumiine be mu Yudeya; na'shi mufubo wande wandji na [kia kukumbasha] ku Yelushalema wikale usangashe ba santu, **32** biandja kufika kwanudi na muloo ku kikyebe ki'eshimba di'Efile Mukulu; na'shi nsepeele n'enu pamune. **33** Biabia, Efile Mukulu a kufukama ekale n'enu booso! Amene.

16 Aku namu nenulubwila Foebe, nkashanetu, mwikale mufubi mukashi a kakongye ke ku Sankelee, **2** bwa'shi numutambule mu Mfumu, bu biabidi bikumbeene ba santu, n'ashii numwimeene ku mwanda woso wawa wadja kwikala nenu lukalo; mwanda aye nabene namu'nyi baadi mukwashe be bungi, mpaa n'ami nabene.

(1) Sunga'shi: Bino bintu bioso bia bukwashi. — (2) Uwuule.

3 Imunayi Pidisikila na Akilase, beena mufubo n'ami ba mu Kidishitu Yesu **4** (babatuudile muwa wabo'bo banabene, bwa muwa wande; abo, ntanebatumbula ami bupenka nya, anka namu'nyi tukongye twoso twa [beena] maumbo), **5** na kakongye [akebuungila] mu shibo yabo. Imunayi Epayinete mukumiinwe ande, mwikale bu kiumbulwanga kibedi kia mu Ashii ku mwanda wa Kidishitu. **6** Imunayi Madiya, bafubu mufubo ngofu bwenu. **7** Imunayi Andolonike na Yuniyase, ba-ntande, na ba-kuuku bande ba lukano, beekale bakaanyi-bwe pankatshi pa batumibwa, babaadi mpaa na kumpala kwande mu Kidishitu. **8** Imunayi Ampiliyase, mukumiinwe ande mu Mfumu. **9** Imunayi Ulubanu, mwina mufubo n'etu mu Kidishitu, na Satakise, mukumiinwe ande. **10** Imunayi Apelese, mukanyiibwe mu Kidishitu. Imunayi baaba ba kwa Alisotobule. **11** Imunayi Elodiono, nshami. Imunayi baaba ba kwa Nalasisse be mu Mfumu. **12** Imunayi Tidifene na Tidifose, abo bakwete kufuba [mufubo] mu Mfumu. Imunayi Pedishise, mukashi mukumiinwe, baadi mufube ngofu mu Mfumu. **13** Imunayi Lufuse, musangulwe mu Mfumu, na nyin'aye, mwikale namu'nyi nyinaami. **14** Imunayi Asinkilite, Felengono, Elemase, Patolobase, Elemese, na bakwetu be n'abo. **15** Imunayi Filolongue, na Shilii, Nelee na nkashanaye, na Olimpase, na ba

santu booso babadi n'abo. 16 Eyimusheneeyi ku muntu na muntu na kwififi na kwi selele. Tukongye twoso twa Kidishitu atwinwimuna.

17 Aku namu nenukankamika, bakwetu, bwanudia kutoona eyiso kwi baaba abaweetsha kwitshibuula na bikokoshi⁽¹⁾ ku [bintu bishi biikale] mupuunda lulambukii-sho lubanwiyile; na etooleyii kula n'abo. **18** Mwanda bantu be kiakia kipaso tabafubila Fumwetu Kidishitu nya, anka [abafubila] efu diabo'bo banabene; na ku bishima bi saasa na edimi dia kalolo, ngi kwabalubisha mashimba a [bantu] babofule⁽²⁾. **19** Mwanda kukookyela kwenu kubawukiibwa kwi bantu booso. Biabia ami nasepeela pa mwanda wenu; anka nadidi'shi nwikale na bukalabwino pa bitale mwanda wi buwa, na'shi [nwikale] bashii na mwanda bitale bubi. **20** Aku namu Efile Mukulu a kufukama akatshokola Satana binobino muushi mwa ngao yenu. Buuntu bwa Fumwetu Yesu Kidishitu bwikale n'enu!

21 Timotee mwina mufubo n'ami na Lukiusse, na Yasono, na Sosipatele, ba-nshami, abenwimuna.

22 Ami Teletiyuse, bafundu uno mukanda, nenwimuna mu Mfumu. **23** Ngayuse, yawa muntuule na mutuule kakongye kashima kwaye, enwimuna. Elamate mulami a kibalo na mukwetu Kalatuse abenwimuna. **24** Buuntu

(1) sunga'shi: bilubilo. — (2) sunga'shi: bashii na mwanda.

LOMA 16

bwa fumwetu Yesu Kidishitu bwikale nenu booso! Amene».

25 Aku namu, kwi yawa e na bukome bwa kwinukankamika muyiile mukandu wande wi buwa na bulungudi bwa Yesu Kidishitu, muyiile kufumbulwa kwa mwanda ufwame⁽¹⁾ ubaabadi baumiine nao kubanga mafuku a looso⁽²⁾, **26** anka ubafumbulwa binobino, na wiinyi'o, ku bifundwe bia batemuki, ubapeebwa'shi wuwukiibwe kwi miilo yoso, muyiile eyi ditume Efile Mukulu a looso, bwa kukookyela kwa lukumiino, ... **27** kwi Efile Mukulu e bupenka bwaye na bukalabwino, [pa kukiila] kwi Yesu Kidishitu, — mulombeene kwadi'ye kwikale ntumbo ya looso! Amene.

(1) Tala 1 Kodinda 2. 7-10; Efeso 3. 2-11; 5. 32; Kolosayi 1. 25-27; 2. 2-3. — (2) Sunga'shi: mafuku a ikala-ika.